

- MAYR E. 1963: Animal species and evolution. — Pp.: 6. In: HASSELQUIST D. (ed.): Bird song and sexual selection. Reprocentralen Lund Universität, Lund, 32 pp.
- MCDONALD M. V. 1989: Function of song in Scott's seaside sparrow, *Ammodramus maritimus peninsulae*. — Anim. Behav. **38**: 468–485.
- PAYNE R. B. 1983: Bird songs, sexual selection and female mating strategies. — Pp.: 8. In: HASSELQUIST D. (ed.): Bird song and sexual selection. Reprocentralen Lund Universität, Lund, 32 pp.
- SEARCY W. A. 1992: Song repertoire and mate choice in birds. — Am. Zoologist **32**: 71–80.
- SEARCY W. A. & ANDERSSON M. 1986: Sexual selection and the evolution of song. — A. Rev. Ecol. Syst. **17**: 507–533.

Došlo: 27. 6. 2005
Prijat : 31. 8. 2005

Recenzia: Bezzel E., Geiersberger I., von Lossow G. & Pfeifer G. (eds.) 2005: Brutv gel in Bayern. Verbreitung 1996–1999 [Hniezdne druhy vtákov Bavorska. Roz sirenie 1996–1999]. — Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart, 560 pp., 313 farebných fotiek, 374 m p roz sirenia, 236 grafik, 56 tabuliek. Cena 49,90 EUR.

Bavorsk  ornitol gia znovu vytvorila skvostn  dielo. Po dvoch dieloch „Avifauna Bavariae (W st 1981, 1986) bol vydan  prv  Atlas hniezdných druhov vtákov Bavorska 1979–1983 na základe systematickeho mapovania (Nitsche & Plachter 1987). Odvtedy sa početnosť, stav ochrany i roz sirenie mnohých druhov vtáctva výrazne menilo a tak v tomto roku vychádza horeuveden  kniha s vych renou preciznosťou bavorských editorov a 82 spoluautorov textov.

Táto kniha popisuje 187 pravidelne v Bavorsku hniezdiacich druhov s ich roz sirenim, ka d  na dvojstránke. Priame porovnanie s mapovacim obdobim 1979–1983 ukazuje na zmeny roz sirenia jednotlivých druhov. D l sich 54 bavorských nepravidelne hniezdiacich, resp. v minulosti hniezdiacich druhov je popisan ch stručnejšie, bez mapy, ale s fotografiou. Kniha nechce byť len atlasom. Je základom poznania hniezdného života vtákov, s kapitolami o historií avifaunistiky, o zmenách v biotopoch vtáctva, vybraných krajinných celkoch a ich vt com svete ako aj meto dam ochrany. Popisuje možnosti a opatrenia podnikaní v ochrane vtáctva a ukazuje cesty v avifaunistike a aplikovane orientovanej ornitol gii.

Dielo je zalo en  na štvorročnom mapovan  a spolupráci celkom okolo 700 dobrovoľných spolupracovnikov. Zozbieralo sa celkom 133 tisic hniezdných dokladov. Asi 16,5 tis. lokalit s 95 tis. dokladmi (v  sina druhov z červeného zoznamu) sa spracovalo v databáze „Mapovanie druhovej ochrany“ na Bavorskom spolkovom úrade pre  ivotn  prostredie (Bayerische Landesamt f r Umweltschutz).  vodn  kapitoly sú venovan  geografii a využitiu krajiny, materiálu a metodike a  tatistick m analýzam výsledkov, hodnoten  podľa percenta dokázaných, pravdepodobných a možných hniezdičov. V kapitole výsledkov sa objavujú tak

zaujímav  kapitoly ako: „Vtáky a globálne otepľovanie“, „Dlhodob  výmena početnosti druhov“ a in , ktor  sa nedajú nepre itať.  o sa týka metodiky, pracovalo sa celkom na ploche celého Bavorska (cca 70 548 tis. km ) a výsledky sa vyhodnocovali celkom v 2285 ( tatistika v 2076) kvadr toch (priemern  plocha plného kvadrátu bola 33,9 km ).

Najväčšiu časť knihy tvoria druho e texty. Ka d  druh m  v svojom druho om texte stru n  kapitoly: i) roz sirenie v Bavorsku, ii) biotop, iii) popula n  trend, iv) ohrozenie a ochrana a miestami aj kapitola v) zvl stnosti. K textu sú elegantne pr chlenen : v prevažnej v  sine veľmi kvalitn  farebn  fotografia druhu, farebn  mapa roz sirenia v Európe s rozlišenim oblasti hniezdenia a zimovania, detailn  mapa roz sirenia v Bavorsku (v sieti kvadrátov), kruho y graf hniezdného obdobia, odhad hniezdn j početnosti a z konn  ochrana.

Za druho ymi textami nachádzame kapitoly o vt ctve jednotlivých biotopov a ich kvalitatívno-kvantitatívnych zmenách s nádhernými leteckými snimkami, kapitoly o ochrane vtákov a metodike ochrany, o d l om smerovan  monitoringu vtákov. Podrobn  zoznam literatúry dokazuje enormn  úsilie bavorských ornitol gov v tejto oblasti ochrany nášho prostredia.

Je ťa k  nájsť v tejto celofarebnej knihe na kriedovom papieri nejak  chyby. Nie je jednoduch  v stručnosti popisať obrovsk  penzum údajov. V každom prípade knihu môžeme odporu it všetkým záujemcom o regionálne európske atlasy, pretože iste bude prameom in spir cie pre d l si monitoring vtáctva v hociktorom regióne našej krehkej planéty.

Anton Krištín

Recenzia: Hudec K., Šťastný K. et al. 2005: Fauna ČR. Ptáci – Aves 2. (2. doplnené a prepracované vydanie). — Academia, Praha, 1203 pp., 560 obrázkov (grafov, máp a čb ilustrácií a fotografií). Cena 450,- Sk.

V prvých mesiacoch roku 2005 sa dostala na náš knižný trh očakávaná monografia Fauna ČR – Ptáci 2. Je to reedícia 2. a časti 3. dielu o vtákoch z pôvodnej edície Fauna ČSSR. Pôvodné tri diely vyšli vo vydavateľstve Academia v rokoch 1972 (1.), 1977 (2.) a 1983 (3). Monografia Fauna ČSSR – Ptáci priniesla prvé systematické spracovanie poznatkov o všetkých druhoch vtákov zistených dovtedy na území bývalej Československej republiky. Výpredaj pôvodného vydania a nové poznatky (hlavne o zmenách vo výskyte a rozšírení jednotlivých druhov), viedli široký kolektív autorov k postupnej reedícií celej monografie. Reedícia prvého dielu (Fauna ČR a SR – Ptáci 1, Academia, Praha 1994) zahŕňovala ešte poznatky z územia Českej aj Slovenskej republiky. Súčasná reedícia 2. dielu je spracovaná už len ako Fauna ČR. Od pôvodného 2. dielu, vydaného v r. 1977, sa reedícia líši rozšírením o všetky druhy nepatriace do radu spevavcov (Passeriformes), ktoré v pôvodnom vydaní patrili do časti 2. dielu. 2. diel teda prináša charakteristiku zostávajúcich radov Non-passeriformes, od dravcov (Accipitriformes) po ďatlovce (Piciformes), charakteristiku nižších taxonomických jednotiek (podradov a čeľadi), kľúč k určovaniu druhov a ako hlavnú časť systematické spracovanie všetkých druhov vtákov z týchto radov zastihnutých do r. 2000 na území ČR. Zväčšenie rozsahu tak viedlo k nutnosti vydať 2. diel v dvoch zväzkoch.

U každého druhu je uvedená najdôležitejšia synonymika, celkové rozšírenie druhu, vzťahy k príbuzným druhom a zemepisná variabilita druhu s prehľadom poddruhov. U poddruhov žijúcich v ČR, resp. u monotypických druhov je uvedený popis jednotlivých druhov šatu, rozmery a hmotnosť, poznávanie v prírode, výskyt v ČR, migračné pomery vo vzťahu k ľahu českých populácií, prostredie, hniezdenie, potrava, význam pre človeka včítane zákonných opatrení vzťahujúcich sa k ochrane, u poľovních druhov sú zhodnotené štatistiky úlovkov z územia ČR. Ďalej je uvedený prehľad najdôležitejších parazitov a literatúry o danom druhu, použitej pri jeho spracovaní. Záver knihy zahŕňa zoznam literatúry mimo práce citované pri jednotlivých druhoch a nemecký súhrn, sumarizujúci texty k jednotlivým druhom. Najrozsiahlejšie zmeny oproti pôvodnému vydaniu sú v kapitole o výskyte, resp. rozšírení a početnosti jednotlivých druhov v ČR. Podstatne boli doplnené state o poznávaní v prírode u obtiažne determinovateľných skupín (bahniaky, čajky) a revidovaná bola väčšina kapitol s využitím najnovších európskych monografií. U niektorých druhov sú úplne prepracované aj ekologické kapitoly na podklade nových pôvodných výsledkov.

Knih je doplnená veľkým počtom ilustrácií (determinačné znaky, postoje), diagramov a grafov (prilety a odlety, doba výskytu, doba hniezdenia, štatistiky úlovkov), máp (rozšírenia druhu, rozšírenia v ČR, migrácie) a fotografií. Na rozdiel od pôvodného vydania a tiež reedície 1. dielu nie sú v knihe farebné tabule. Záujemcov je možné odkázať na „Atlas ptáků České a Slovenské republiky“

(Dungel & Hudec 2001), vydaný tiež vo vydavateľstve Academia.

Čo sa týka máp rozšírenia, viaceré z nich sú poučné a stimulujúce pre Slovensko a odkrývajú medzery v poznaní niektorých druhov v pohraničných územiach s Moravou. Ide hlavne o územia Kysuce (napr. *Strix uralensis*, *Dendrocopos leucotos*, *Picoides tridactylus*) a hraničnú zónu v oblasti Bielych Karpát, Myjavskej pahorkatiny a Dolnomoravského úvalu (napr. *Tringa ochropus*, *Otus scops*, *Merops apiaster*, *Upupa epops*, *Larus ridibundus*, ďatle, atď.). Čo sa týka napr. textu a mapky rozšírenia druhu *Tringa ochropus*, natláča sa nám otázka, že u koľkých druhov ešte potrebujeme tak kvalitnú špecializáciu na určitý druh ako je tomu u tohoto druhu v Čechách v osobe Pavla Žďárka. Aj tento zväzok Fauny ČR nám jasne ukazuje, že na Slovensku máme rozsiahle medzery v poznaní čajok. Zatiaľ čo v ČR bolo zastihnutých 16 druhov Laridae, na Slovensku len 11. Zrejme to nebude len tým, že ČR je bližšie k Atlantickému oceánu, ale aj absenciou špecialistov na Slovensku. Napríklad aj druh *Stercorarius skua* bol pozorovaný v ČR 13 krát, z čoho len v r. 1998 dvakrát, na Slovensku nám hodnoverné nálezy zatiaľ chýbajú.

Aby sme neuvádzali len samé chvály, treba konštatovať, že niektoré mapy hniezdného rozšírenia sú na rok vydania 2005 príliš optimistické. Napr. v mape *Coracias garrulus* je uvedené hniezdenie v niektorej z kategórií až v 22 kvadrátoch, no už v r. 1985–1989 bola početnosť odhadovaná len na 0–3 páry, po tomto období zrejme druh v ČR už nehniezdil. Minimálne v takýchto prípadoch by bolo vhodné doplniť do textu k mape obdobie reprezentovaných rokov, aby situácia nevyznela po prezretí obrázku prehnane optimisticky (vhodný by bol postup podobný ako je tomu napr. v obr. 485, u druhu *Asio flammeus*).

Údaje uvedené v kapitole o početnosti na Slovensku sú staršieho dáta (do r. 1994, BirdLife International 2000) a nezohľadňujú aktualizované údaje do r. 1999, publikované v monografiách Danko et al. (2002), resp. BirdLife International (2004). Je to však pochopiteľné, pretože kniha bola zadaná do tlače ešte v júli 2002, teda pred vydaním oboch uvedených diel.

Aby čitateľ našiel nejaké drobné chybičky, musí toto dielo čítať veľmi pozorne. Medzi takéto patria napr. nasledovné: s. 623: na obr. 292 je zobrazených 10 nálezov retrapov *L. limosa* z ČR, v texte sú len 4, na str. 1040 má byť správne Jaén, nie Jeen, na str. 1132 je uvedená chybná početnosť druhu *Dendrocopos syriacus* (3400–5500 párov, namiesto 1500–2500 párov).

Knih je určite významným literárnym prameňom aj pre slovenských ornitológov, pretože sú v nej zachytené mnohé údaje aj zo Slovenska (uvedené precízne pri každom použití) a mnohé údaje len z ČR sú platné aj na naše pomery.

Anton Krištín